

працювати разом, щоб виявляти та припиняти поширення дезінформації та інших видів інформаційних війн.

Розвиток альтернативних джерел новин – люди повинні мати можливість дізнаватися правдиву інформацію з різних джерел, що забезпечить зменшення впливу інформаційних війн та сприятиме розвитку критичного мислення.

Розробка інформаційної політики – держави та різні організації повинні розробляти та впроваджувати заходи, щоб захистити правдиву інформацію, покращити інформаційну грамотність та зменшити вплив дезінформації на громадську думку.

1. Інформаційна війна як сучасне глобалізаційне явище. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки». 2020. № 2 (7). URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/sep/22118/10.pdf>.

2. Мелкесцев К. І. Про трактування інформаційної війни: від технічно-кібернетичної до історико-психологічної парадигми. Південний архів (історичні науки). 2022. № 38. С. 62-67.

3. Шугаєв А. В. Феномен інформаційної війни. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2019. № 4 (2). URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/4_2019/part_2/31.pdf.

УДК 336+349

DOI: 10.31733/17-03-2023-539-541

Тетяна СЕРГІЄНКО

доцент кафедри міжнародних відносин
та соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат політичних наук, доцент

ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ЕЛЕМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Актуальність даного дослідження полягає в тому, що сьогодні в глобальному світі інформація є механізмом, який забезпечує цілеспрямовані дії суб'єктів, а її накопичення дозволяє коригувати поведінку суб'єктів. За допомогою інформації можна дезорієнтувати людей, впливати на політичну діяльність і маніпулювати людською свідомістю. Водночас зміни, які зараз відбуваються під впливом інформаційних потоків, окрім позитивного впливу, несуть у собі й загрози.

Вивченням особливостей інформаційно-психологічної безпеки особистості займалися В. Білик, В. Бінько, К. Бурич, А. Гуровський, А. Данільян, А. Дзюбань, В. Пархоменко, Д. Дмитрієв, І. Єфименко, Б. Коган, П. Косач, Р. Костенко, В. Ліпкан, О. Палій, Р. Погорельський та ін. Щодо забезпечення національної безпеки взагалі та окремих її елементів в своїх наукових працях розглядали такі вчені, як: В. Авер'янов, А. Берлач, О. Бандурка, Д. Бахрах, В. Гіжевський, Є. Додін, В. Колпаков, А. Комзюк, В. Развадовський, В. Шамрай, Х. Ярмакі та ін. Проте, незважаючи на досить велику кількість публікацій, сьогодні дане питання залишається актуальним.

Україна, як частина сучасного глобалізованого світу, перебуває в потоці інформаційно-психологічного впливу, що зумовлено її геополітичним положенням та наявністю політичних, економічних та інших інтересів у нашій країні з боку сусідніх держав. У цьому контексті, як зазначає Є. Катаєв, «проблема забезпечення інформаційної безпеки національних інтересів у кожній сфері останнім часом стає дедалі актуальнішою» [5, с. 216]. В першу чергу це пов'язано з розвитком сучасних інформаційних технологій. Активне впровадження інформаційних технологій у суспільне життя, постійне вдосконалення та збільшення кількості нових технологічних рішень призвели до радикальних змін не лише в суспільстві, а й у людській свідомості.

Щодо визначення категорії інформаційно-психологічної безпеки, то одні вчені визначають її як стан, інші як процес, діяльність, здатність, систему гарантій, властивість, функцію тощо. Іншими словами, мова йде про такі соціальні процеси, які ускладнюють або перешкоджають нормальному функціонуванню держави і соціальних інститутів суспільства

та людини як повноцінного і вільного громадянина.

Суб'єктами інформаційно-психологічної безпеки є: громадяни, громадські чи державні організації, які уповноважені гарантувати інформаційну безпеку; державні органи, здатні гарантувати інформаційну безпеку. Об'єктами інформаційно-психологічної безпеки можуть бути особи, колективи, суспільство, держава та світове співтовариство [7, с. 239].

Реалії сьогодення свідчать про те, що сьогодні в Україні існує ціла низка загроз інформаційно-психологічній безпеці особистості, пов'язаних зі спробами певних сил використати інформаційні можливості ЗМІ та мережі Інтернет для формування громадської думки, громадської позиції, і впливати на маси для досягнення власних інтересів. Також використання сучасних технологій і методів маніпулювання масовою свідомістю сьогодні можна спостерігати в ході інформаційних війн, виборчих кампаній, у рекламній сфері, різноманітних телевізійних проєктах і телешоу, серіалах тощо. Що стосується сучасного різноманітних форм впливу, найпоширенішою з яких є маніпулювання свідомістю. У сучасному світі влада не має інших засобів впливу, окрім комунікативних [1, с. 13]. Реалізація комунікацій у складних соціальних системах є процесом, необхідним для будь-якої управлінської дії, тому моделювання інформаційного процесу є важливим. Один з дослідників сфери комунікації Є. Бістрицький, зазначає, що «у сучасній масовій комунікації спостерігається критичне ставлення до випадків спотворення прийнятих мовних норм правопису і особливо до хибної логіки – до порушення формальної логіки в побудові комунікативного висловлювання» [3, с. 55]. Перетворення будь-якого інформаційного повідомлення на ресурс стратегічного значення уможливорює розвиток постіндустріального суспільства, що також сприяє формуванню та розвитку нових економічних, політичних і міжнародних відносин.

Сьогодні використання впливу на суспільство, використовуючи різні засоби і технології інформаційно-психологічного маніпулювання на людей стало досить звичайним явищем в повсякденному житті. Це стимулювало широку поширеність і інтенсивне застосування різноманітних засобів і технологій впливу на суспільство. Сучасний етап розвитку інформаційних ресурсів не тільки не знизив, а посилив тенденцію до використання новітніх технологій інформаційного впливу маніпулятивного характеру на психіку людей в політичній боротьбі [8, с. 404]. Інформаційно-комунікативний складник сучасного суспільства має маніпулятивний характер. Р. Поліщук, зазначає, «що сучасні інформаційні комунікації здатні керувати свідомістю людей та навіть змінювати ідентифікаційні коди, які є системоутворюючими чинниками формування суб'єктивної реальності та життєдіяльності індивіда, його ціннісних налаштувань» [6, с. 274].

Також, зазначимо, що інформаційно-психологічна безпека суспільства в сучасних умовах порушується внаслідок інформаційно-психологічного впливу, який здійснюється за допомогою різноманітних засобів масової інформації. Засоби масової інформації суттєво впливають на формування громадської думки, а тому є суб'єктом, який впливає на формування політичної свідомості, створюючи в суспільстві образи, які надалі закріплюються в політичній культурі [10, с. 48]. Політичну маніпуляцію можна віднести до контрольованого зовнішнього впливу політичної системи. Це приховане управління політичною свідомістю та поведінкою людей з метою змусити їх діяти чи не діяти в інтересах маніпуляторів, нав'язуючи волю маніпулятора у формі прихованого впливу [9, с. 344].

Фактор маніпулювання свідомістю активно здійснюється через ЗМІ, різноманітні інформаційні ресурси, які є потужним засобом впливу на свідомість людини та використовуються для впливу на неї. Тому для формування маси і, отже, для впливу на громадську думку вже не потрібен безпосередній контакт між великою кількістю людей, оскільки тисячі громадян можуть одночасно перебувати під впливом подій національного масштабу, піддаватися досить сильним емоціям, і їхня індивідуальна психологія перетворюється на психологію масову, бо розсіяні індивіди за таких умов взагалі набувають ознак натовпу. «Серед засобів спеціалізованого впливу політичного маніпулювання на маси – штучно створені та нав'язані образи, мовні формули та шаблони, стереотипи поведінки та готові відповіді на запитання. Засоби масової комунікації в процесі політичної маніпуляції мають на меті формування уніфікованих і свідомо спрощених, зведених до стандартів масової свідомості, уявлень про буття, які не підносяться до рівня теоретичної рефлексії.

У сфері забезпечення інформаційно-психологічної безпеки особистості та суспільства доцільно розглядати основні механізми взаємодії держави та суспільства з трьох аспектів (див. табл. 1).

Механізми взаємодії у сфері інформаційно-психологічної безпеки

Аспект механізму	Зміст механізму
Інституційний аспект	Комунікаційні зв'язки між владою та суспільством будуються за допомогою консультативно-посередницьких органів (наприклад, громадських рад), які створюються при державних структурах і виконують роль своєрідного «інформаційного мосту»
Нормативно-правовий аспект	Цей аспект безпосередньо залежить від попереднього, оскільки без інституційної основи застосування правових норм у відносинах між владою та суспільством неможливе. Тому влада має можливість залучити громадські організації та об'єднання до реалізації політики безпеки в інформаційній сфері шляхом прийняття необхідних законів, розпоряджень та укладення договорів
Практичний аспект	Останнім етапом співпраці влади та суспільства в інформаційній сфері є реалізація спільних проектів та ініціатив, ухвалення необхідних рішень та активна діяльність у суспільно-політичній практиці

Тому інформаційно-психологічну безпеку можна визначити як стан захищеності інтересів особи, суспільства і держави, при якому гарантується неможливість заподіяння шкоди духовній сфері людини, культурній спадщині суспільства шляхом використання негативної інформації та психологічні впливи. А ефективність забезпечення національної безпеки можлива лише за умови збалансованого існування всіх її складових – насамперед інформаційно-психологічної безпеки.

Також значимо, що інформаційна політика влади має працювати не лише на її дії, а й на організацію інформаційних потоків усюю країни. Сучасне суспільство, в якому володіння новітньою інформацією є рушійною силою всіх змін і розвитку. Інформація є основою нового інформаційного світогляду, який формує у свідомості людини нову єдину інформаційну картину світу як інтегративний образ інформаційно-комунікативної реальності – системи масової свідомості.

1. Арабаджиев Д. Ю., Сергієнко Т. І. Маніпулювання свідомістю суспільства в умовах інформаційної та гібридної війни в Україні. Гілея. 7. Ч. 3. Політичні науки. 2019. С.12-15.
2. Бабарикіна Н. А., Сергієнко Т. І. The state of information and psychological security of personality as a measurement of maturity of civil society. Modern technologies in the development of economy and human well-being. Edited by Tetyana Nestorenko and Magdalena Gawron-Lapuzsek Series of monographs Faculty of Architecture, Civil Engineering and Applied Arts University of Technology, Katowice Monograph 39. Publishing House of University of Technology, Katowice, 2020. P. 244-251.
3. Бистрицький Є. Екзистенційна істина і постправа. Філософська думка. 2018. № 5. С. 54-71.
4. Єремєєва І. А. Національний інтерес та сила держави в практиці міжнародних відносин. Multidisciplinary academic notes. Science research and practice: The XV International Scientific and Practical Conference (April 19-22, 2022). Madrid, Spain. Pp. 534-538.
5. Катаєв Є. С. Інформаційно-психологічна безпека особистості в умовах сучасного суспільства. Вісник Національного університету оборони України. 2014. № 2. С. 215-220.
6. Поліщук Р. Інформаційно-комунікативний чинник як сучасний метод впливу на національно-культурну ідентичність українців. Гуманітарно-наукове знання: комунікативні засади: матер. Міжнар. наук. конф. Чернівці, 2017. С. 274-277.
7. Пучков О. О. Інформаційна безпека у контексті сьогоденних реалій: філософський аспект Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії, 2015. № 61. С. 239-245.
8. Сергієнко Т. І. Теоретико-концептуальні виміри інформаційної безпеки в умовах становлення сучасного інформаційного суспільства. Сучасний рух науки: матер. X міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Дніпро, 2020. С. 405-409.
9. Сергієнко Т. І. Національна безпека України в сучасній геополітичній ситуації. Наукові дослідження та інновації в галузі суспільно-гуманітарних наук: зб. матер. I Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Мелітополь, 24 листопада 2021 р.). Мелітополь: ТДАТУ, 2021. Ч. 2. С. 343-345.
10. Федорів І. П. Вплив ЗМІ на формування політичної культури. Наукові записки НаУКМА. Політичні науки. 2011. Т. 121. С. 47-51.